

L'INSTITUT PSICOTÈCNIC DE BARCELONA (1914-1986)

Josep Miret i Monsó

El desembre de 1986, després de 72 anys d'existència, l'Institut Psicotècnic de Barcelona va cessar definitivament en les seves activitats. No havia sorgit com una improvisada creació, sinó com una construcció sòlida, de gestació llarga i meditada. El seu equip de treball anà avançant progressivament, sense sacsejades; s'especialitzà i s'integrà fins assolir la plenitud i arribar a forjar una tradició de forta projecció internacional. el gruix de la seva tasca ha deixat un solc pregon en la nostra cultura. Cronològicament el tercer del món, l'Institut ha estat coetani d'algunes generacions encara actuals; però tantost ha desaparegut com a centre d'investigació i de labor de cara al públic, ja ha passat a ésser una part meritòria de la nostra història col·lectiva.

L'anomenat Museu social (instituit el 1909 per la Diputació Provincial i l'Ajuntament de Barcelona) era un nucli de diverses activitats dedicades a promocionar la productivitat laboral i a millorar les condicions de vida de les classes subalternes. A finals del 1915, sota el patrocini del primer president de la Mancomunitat Enric Prat de la Riba, s'hi creà el Secretariat d'Aprenentatge, de l'organització del qual es va encarregar l'advocat Josep Ruiz i Castella. Hom considera la darrera data esmentada com la de naixença d'aquest nou centre, que el 3 de novembre del 1915 ja quedava instal·lat en els baixos del llavors Palau de la Diputació, per l'entrada del carrer de Sant Sever, nº 12. Pocs dies després s'hi va elaborar la fitxa completa del seu primer cas d'atenció al públic: un minyó de 13 anys examinat des dels punts de vista psicològic i mèdic de cara a un consell orientador.

La junta de govern del Museu Social, el 30 de novembre de 1917 acordà de transformar el Secretariat, vist el seu desenvolupament, en una institució de tipus mixt, provincial i municipal, que s'anomenaria Institut d'Orientació Professional, sota la direcció de l'esmentat Sr. Ruiz i Castella. Al gener de 1919 es va instal·lar amb les seves dependències ja en ple funcionament, al carrer de Sant Honorat nº 5, pral. El 4 de juny del 1920 s'inaugurà oficialment; els Srs. Josep Puig i Cadafalch, Joan Vallès i Pujals i Lluís Nicolau d'Olwer hi assistiren en representació de la Mancomunitat, la Diputació i l'Ajuntament, respectivament.

El setembre del 1921 l'Institut va organitzar a Barcelona la IIª Conferència Internacional de Psicotècnia Aplicada a l'Orientació Professional i a l'Organització Científica del Treball.

La Dictadura de Primo de Ribera (1923) va dissoldre l'Institut. Això no obstant, gràcies a les gestions del Diputat Provincial Ponent de Cultura, (Sr. Antoni Robert) l'Escola de Treball va fundar la seva secció d'Orientació Professional, que continuà l'obra empresa per l'Institut, amb el mateix personal i un nou allotjament en l'edifici de l'Escola (Urgell 187) dins del recinte de la Universitat Industrial; aquella dissolució quedà, doncs, sense efectes.

A l'abril del 1930 organitzà a Barcelona la VI^a Conferència Internacional de Psicotècnia.

El 1931 el Dr. Emili Mira, que des del 1920 era cap per oposició del Laboratori psicofisiològic, passà a ésser Director de l'Institut. Aquest, a la vegada, va quedar sota els auspicis de la Generalitat. El Reglament Provisional que aparegué en el Butlletí Oficial començava:

"L'Institut Psicotècnic, abans denominat Institut d'Orientació Professional i Fusionat amb l'Oficina-Laboratori d'Orientació i Selecció Professional de l'Escola del Treball, té al seu càrrec les funcions de recerca, organització de serveis i ensenyament propis d'una institució d'aquesta mena".

Tres anys més tard, la Gaceta Oficial de l'Estat, publica la creació del "Consejo Técnico consultivo del Instituto Nacional de Psicotècnia. Enumera les províncies sobre les quals té atribucions; no n'esmenta cap de Catalunya (probablement perquè ja les considera ateses pel Psicotècnic de la Generalitat).

L'acabament de la guerra no portà grans canvis en la dinàmica general de l'Institut pel que fa a la seva activitat d'atenció al públic que hi acudia espontàniament. La tasca docent i de projecció (cursets i conferències, relació internacional) van declinar d'una manera intensa; l'intercanvi amb la secció de Pedagogia de la Universitat pràcticament va desaparèixer. El 1939 fou nomenat cap del Laboratori de Psicometria (en el qual havia ingressat en el 1930) l'enginyer industrial Sr. Manuel Borràs i París, que el 1940 passà a dirigir l'Institut. Cal subratllar, al marge que a desgrat dels signes de l'època, en tot moment es va mantenir el clima de convivència i bona companyia tradicionals del centre, sense que les relacions personals es veiessin enterbolides per la tensió política de la postguerra. L'Institut es manifestava llavors en els seus impressos com a dependència de la "Excm^a Diputación Provincial de Barcelona". El 1957 una publicació ja oficialitza el nom de "Instituto de Psicología Aplicada y Psicotécnica", amb l'afegit de "Delegación Provincial del Instituto Nacional". Però als efectes interns, aquest canvi no es notava.

A la seva jubilació, el Sr. Borràs fou succeït pel metge Dr. Pere Portabella i Duran, cap de la secció de Caracteriologia; també jubilat, l'any 1983 fou substituït pel Dr. Amadeu Pujol i Borràs, cap dels Serveis Mèdics.

En els seus darrers temps, des de la direcció del centre es pressionava sense èxit per tal que la Diputació cobrís les places que anaven quedant vacants. Realment, era asfixiadora la desproporció entre la demanda de serveis i el personal i temps per a atendre'ls, sobretot pel que feia a la selecció de xofers. Hem de remarcar que gràcies especialment als ingressos procedents d'aquesta selecció l'Institut s'autofinançava.

Això no obstant, hom permeté que s'arribés, contra els esforços i l'eficàcia tradicional del propi Institut, a la "solució" còmoda i negativa de deixar-lo extingir per inanició, condemnant-lo a la marginació i l'ostracisme.

Com a principal factor desencadenant cal recordar que la selecció obligatòria de xofers de determinada categoria fins llavors va ésser de llei que fos un servei que l'Institut realitzava oficialment en l'àmbit provincial. Bruscament, sense cap senyal previ de deficiència tècnica ni administrativa, l'Administració pública decidí que se n'ocupés el Col·legi de Metges, i posteriorment ho desplaçà a centres privats mancats de formació psicotècnica i sense una instal·lació idònia (en aparellatge, material i personal tècnic) ni dades estadístiques pròpies.

La disminució d'activitat portà a una major capacitat física del local i a una més gran disponibilitat de temps. La solució racional del desequilibri hauria estat que es restituís i fomentés les funcions natural de l'Institut. Però es va optar per traslladar-lo fora de l'Escola Industrial (de la zona de l'Eixample barceloní) a les Llars Mundet, ubicades en un sector de la ciutat excèntric i poc conegut. La relació pública (amb indústries, escoles i altres nuclis de formació i d'educació, personalitats del món tècnic o científic, consultants i clients en general...) tan vital per a una institució com aquesta va quedar totalment ofegada. Tot això en un moment que en el mercat de treball apareixia una florida de llicenciats de la nova Facultat de Psicologia, que haurien pogut cobrir com calia les places vacants.

A les darreries del 1986 la Diputació de Barcelona va clausurar el seu Institut Psicotècnic. Una institució malastrugament deixada perdre per a la nostra cultura; un prestigiós centre de treball, d'investigació i de docència.

Una ullada al conjunt de les seves publicacions és molt il·lustrativa sobre el valor d'aquesta pèrdua.

Com a reflexió final: pensem només en la inoportunitat de prescindir d'un centre d'aquest tipus en una època en què nombrosos adolescents i joves viuen sota els efectes d'una manca de vocació i d'orientació professionals ben definides i que la formació de cara al treball i l'aprenentatge estan en crisi pregon.